

AKADEMIE MÚZICKÝCH UMĚNÍ V PRAZE
FILMOVÁ A TELEVIZNÍ FAKULTA
Filmové, televizní a fotografické umění a nová média

Fotografie

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**All Organizing is Magic. Magie a magické praktiky v současném
umění**

Alžběta Čermáková

Vedoucí práce: Mgr. Tereza Stejskalová, Ph.D.

Oponent práce:

Datum:

Udělovaný akademický titul: BcA.

Praha, 2021

ACADEMY OF PERFORMING ARTS FILM AND TV SCHOOL

Photography

BACHELOR'S THESIS

**All Organizing is Magic. Magic and Its Practices in
Contemporary Art**

Alžběta Čermáková

Thesis master: Mgr. Tereza Stejskalová, Ph.D.

Thesis opponent:

Date:

Assigned academic title: BcA.

Praha, 2021

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně. Všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 30. 4. 2021

podpis:

Evidenční list

Uživatel stvrzuje svým podpisem, že tuto práci použil pouze ke studijním účelům a prohlašuje, že jí vždy řádně uvede mezi použitými prameny

Jméno	Instituce	Datum	Podpis

Abstrakt

V práci se zabývám Magií jako alternativou k dominantním kapitalistickým, neoliberálním a patriarchálním strukturám v souvislosti se současným uměním. Navrhuji v práci tezi, že současné umění podlehló stejné kapitalizaci a komodifikaci jako jiné oblasti života a Magii ve vlastním pojetí, jak ji v práci popisuji na základě několika současných umělkyně, vidím jako východisko z tohoto stavu. Magii rozebírám z filozofického hlediska a nadále dokazuji její přítomnost, avšak v nestereotypizovaném pojetí, v pracích současného umění.

Klíčová slova

Magie, současné umění, čarodějnictví, kapitalismus, patriarchát, feminismus, Björnsonova, spell

Abstract

Thesis works with the notion of Magic and Magic itself as an alternative to the hegemonic capitalist, neoliberal and patriarchal structures in relation to the contemporary art. I suggest that contemporary art has succumbed the identical capitalization and commodification as other realms of life and that Magic, in my own conception, is the way out of these harmful ideologies and structures. I write about Magic from the philosophical point of view in its unbiased appearance and make references to the works of contemporary female artists that prove functional potential of Magic in contemporary art.

Keywords

Magic, contemporary art, witchcraft, capitalism, patriarchy, feminism, Björnsonova, spell

Obsah

Úvod.....	7
1. Day the Magic Died.....	11
From beneath, It devours.....	12
2. Magie.....	16
Broken Open.....	17
3. Pro-strategie v umění.....	25
Bjornsonova.....	30
Linda Stupart.....	33
Valentina Desideri a Denise Ferreira da Silva.....	34
Johana Hedva.....	36
Závěr.....	39
Bibliografie.....	41

(Úvod)

In this night and in this hour

I call upon the ancient power

Na začátku této práce existoval záměr vypovídat o čarodějnictví a postavě čarodějnice v umění. Ten jsem však s prohlubováním porozumění tomuto tématu a tématům s ním spojenými musela přehodnotit. Čarodějnice existuje v umění již velmi dlouho, stejně dlouho jako existuje reálně, její motiv se obnovil ve středověku až rané renesanci a pak naposledy velmi silně v posledních osmi letech.¹ Prvotním impulsem pro toto téma byl můj zájem zjistit, proč se do umění a stejně výrazně do společnosti čarodějnictví a čarodějnice vrátily. A jak jsem si tuto otázku začínala pomalu v sobě zodpovídat, změnilo se postupně i téma a záměr práce. Začala jsem rozlišovat dva pojmy, které jsem předtím nevědomě spojovala: magie a čarodějnictví. Při čtení knih italské teoretičky Silvie Federici jsem pochopila historii čarodějnictví a jak hony na čarodějnice spoluutvořily dnešní společnost a postavení žen v ní a zároveň byly jedním ze stěžejních stavebních kamenů pro vznik kapitalismu. Avšak zkoumání čarodějnictví z tohoto hlediska by vydalo na jednu separátní práci, a to spíš kunsthistorického charakteru, tam však můj zájem nesměruje. Jak jsem se probírala další literaturou, kde mě každá jedna knížka či text obohatily a bavily, začala jsem postupně přicházet více do styku s pojmem Magie, který budu dále v práci užívat s velkým písmenem. Poprvé jsem s ním ve svých úvahách začala pracovat při pročítání knihy *Dreaming the Dark* wiccanské čarodějky a spisovatelky Starhawk. Ta ji popisuje jako *imanaci* opak tzv. *estrangement* nebo-li odcizení, které charakterizuje současnou kapitalistickou neoliberální společnost fungující na principu *power-over* (ovládání). Magie naopak s sebou nese *power from within*, tedy sílu, která pochází zevnitř, ze zdola, ze země a z nás.² Postupem času, jak se mi tento termín převaloval v myšlenkách a zároveň jsem se zaměřila na umělkyně a umělce, kteří s Magií rozličnými způsoby pracují, jsem si začala vyslovovat vlastní chápání Magie, které v této práci tvoří i hlavní tezi.

V úvodu je také nutno nastínit jak samotné téma Magie ovlivní strukturu a podobu této práce. Pojem Magie je velmi specifický a pro jeho nejlepší a nejsprávnější pochopení a co nejvěrnější popsání je potřeba užití jiných nástrojů než u běžného textu, který popisuje něco hmatatelného

¹ GIPSON, Ferrence: *Art matters podcast: the art history of witches: Art UK* [online]. 2019 [cit. 20.4.2021]. Dostupné z: <https://artuk.org/discover/stories/art-matters-podcast-the-art-history-of-witches>

² STARHAWK. *Dreaming the Dark: Magic, Sex and Politics*. Los Angeles: Beacon Press, 1997.

a empiricky zdokumentovatelného. Magie je v mé tezi alternativou existujících systémů. Magii není vlastní ani historie a proto její ucelená historie neexistuje. Její hlavní charakteristikou je nevyslovitelnost³, je něčím, co když se snažíme popsat, pojmenovat a zadefinovat, tak to zmizí, a proto je velmi složité ji popsat slovně, natož písemně. Definování, pojmenování, zařazení, změření, zvážení a další mechanismy, jsou mechanismy tzv. absolutního jazyka⁴, který je však primárním nástrojem právě kapitalismu a všeho čemu je Magie opozicí. Absolutní jazyk je nástroj oprese na mnoha úrovních. Samozřejmě vyhnout se jazyku není možné, ale pokusím se v této práci vyhnout jazyku absolutnímu tak, jak ho popisuje Federico Campagna. Z tohoto důvodu nemá práce klasickou strukturu bakalářské práce, kde je často jako nástroj právě definování, pojmenovávání a zařazování a tím tedy i následné poznávání. Absence absolutního jazyka se projevuje také tím, že se nesnažím Magii popsat ze všech možných existujících úhlů a odhalit ji až do posledního detailu. Naopak záměrně ponechávám prostor pro další interpretace. A zároveň zde předkládám svou autorskou tezi o Magii v umění.

Kromě absolutního jazyka jsem hledala způsob pro napsání textu, který by více prospíval tématu Magie a pomohl by text více uvolnit a rozhodla jsem se využít teorie rhizomu a z toho plynoucí rhizomatické struktury tak, jak ji popsali Deleuze a Guattari v úvodu knihy *Tisíc plošin*. Naše kapitalistická společnost je z velké části postavena na hierarchii a neustálé hierarchizaci - od shora dolů. Cílem je dostat se co nejvíce nahoru, tedy pohybovat se z jednoho bodu dále. Deleuze a Guattari to přirovnávají k růstu stromu. Jako alternativu pak poskytují strukturu rhizomu, nebo-li v botanice oddenku, který roste všemi směry bez pravidel a předvídatelnosti se rozličně a nekonečně napojuje a větví. Nabízí nekonečný počet vstupů a stejně tak výstupů a vše vychází ze středu různými cestami. „Strom vnucuje sloveso být, tkanivem rhizomu je spojka „a...a...a...a““. „V této spojce je dost síly na to, aby otřásla slovesem být, aby ho vykořenila.“⁵

Rhizom svým charakterem daleko více odpovídá Magii, které je též hierarchie a ukotvené bytí nebo přiřazování vlastností a definic cizí. Naopak mnoho různých atributů spojených spojkou „a“ jsou pro ni vhodnější, jelikož tato spojka poskytuje prostor pro nevyslovitelnost, jež je hlavním atributem Magie.

³ CAMPAGNA, Federico. *Technic and magic: the reconstruction of reality*. London: Bloomsbury Academic, 2018. ISBN 1350044024.

⁴ tamtéž

⁵ DELEUZE, Gilles a Félix GUATTARI. *Tisíc plošin*. Vydání druhé. Přeložil Marie CARUCCIO CAPORALE. Praha: Herrmann, 2019. ISBN 9788087054635.

Práce je tedy napsaná tak jako principy, které v ní popisují, v souladu s obtížnou zachytitelností Magie. Jedním z nástrojů, které využívám je i intuitivní psaní, ne ve smyslu automatického psaní, ale psaní v souladu s tématem a jsem si vědoma hranice odborného textu na níž se vědomě pohybuji a vzniká text s prvky ezoterie. V této práci nepopisuji již existující, zdefinovanou věc, kterou bych jen dávala do nových kontextů, ale snažím se o formulování nové teorie či teze, a proto si určuji vlastní nástroje, které k tomu užívám. Je to tedy neprobádané území i pro mě.

Spolu se zkoumáním a popisováním pojmu Magie je mým předmětem Magie v souvislosti se současným uměním, kdy se pokouším popsat polohy, kde je dle mého názoru Magie přítomná a kde ne a co to znamená a přináší do umění celkově a jaký má Magie v umění potenciál jako nový způsob umělecké práce. V tomto zkoumání je obsažena teze, že současné umění je stejně jako všechny obory lidské činnosti kapitalizované a zatížené mechanismy a strukturami kapitalismu a naskytá se pak otázka, jestli mohou umělci a umělkyně i s tímto břemenem autenticky vypovídat ať už o jejich niterných světech nebo těch externích světech, v nichž je většina problémů zapříčiněná, ať již přímo nebo nepřímo, právě kapitalismem. Je například problematické angažovaně kritizovat balenou vodu v pet lahvích skrze vytváření produktu (secondhandové mikiny s autorskou výšivkou), který se pak prodává, což je silně kapitalistický mechanismus, který svou formou podkopává původní osvětové sdělení. Mechanismy kapitalismu nevytvoří nic jiného než jeho produkty, bez ohledu na to, jak je prvotní záměr či myšlenka ušlechtilá.

Magie pak může v umělecké praxi představovat alternativu k těmto již velmi zautomatizovaným a tudíž neviditelným mechanismům a poskytnout prostor pro autentické sdělení, a to i proto, že je v tomto oboru nová a nezatížená, což je také hlavní teze v této práci.

Záměrně v práci nepíši příliš o historickém kontextu, jelikož v mém pojetí se Magie odehrává pouze v přítomnosti a přítomnost je jejím hlavním prostorem, kde Magie je a existuje. S minulostí v podobě historických reálií zde Magie nepracuje.

Dalším specifikem práce je časté užívání a upřednostňování anglických výrazů, jelikož angličtina je původní jazyk téměř všech prací a textů z nichž čerpám a uvažování o Magii mám zažité v anglickém jazyce. Anglické citace pasáží z textů jsou často beletristického charakteru

a při překladu by ztratily svůj význam. Tento princip je v souladu s charakterem práce a neměl by být na škodu i proto, že anglické pasáže jsou snadno pochopitelné.

1. Day the Magic Died

Na přelomu tisíciletí jsem asi jako mnoho dalších teenagerů a teenagerek sledovala v televizi americký seriál *Čarodějky*, který vypráví život tří sester v San Francisku, které zjistí, že jsou čarodějky, které zdědily kouzelné síly po své rodové linii. Jejich život se obrací o 180 stupňů a ony se musí se svou novou identitou srovnat a pochopit, že jejich úkolem je odteď chránit nevinné a neužívat své magické síly k osobnímu prospěchu. Když měl seriál poprvé premiéru, po škole jsem ho až fanaticky sledovala a projektovala se do nejstarší sestry čarodějky Prue a přála si být také obdařená kouzelnou mocí a ideálně i tak úžasným domem v San Francisku. Fascinace plynula z dojmu, že být čarodějkou a mít přístup k magické moci je něco privilegovaného a že být čarodějkou znamená používat vlastní vůli k tomu, aby se věci děly tak, jak chci já. Svět plný magie se při sledování tohoto seriálu zdál jako úžasná paralelní realita skutečného světa. Avšak dojem, že Magie je pouze něco nadpřirozeného, čím je obdařená určitá privilegovaná skupina jednotlivců, je mylná.

V páté řadě seriálu je díl *The Day the Magic Died (Den kdy Magie zemřela)* v němž vinou zaklínače zmizí ze světa veškerá Magie. Sestry, stejně jako zaklínači a démoni postupně přijdou o svou moc a je narušena rovnováha, zmizí tedy Magie v tom privilegovaném a nadpřirozeném chápání. Kromě toho je však v dílu zachycené i to, jak začnou postupně uvadat všechny rostliny, lidé na sebe začnou být nepříjemní, začnou se hádat a spolu s Magií mizí i láska a svět se stává šedým, ani zlým ani dobrým, jen šedým, nemastným a neslaným.

Piper, Phoebe a Paige (jména tří sester) nakonec přišly na způsob, jak Magii do světa navrátit a nastolit zpět řád a rovnováhu. V následující kapitole bych se chtěla věnovat právě stavu v němž Magie absentuje a konkrétně, co to znamená, když absentuje v umění a umělecké praxi a tímto způsobem se ji pokusím více popsat spolu s projevy kapitalizace umění, umělcova života a umělecké tvorby.

Chci zjistit, jak lze Magii rozpoznat bez jejího svazujícího definování, zařazování a pojmenovávání, což jsou mechanismy Magii cizí a jsou to naopak nástroje systémů vůči kterým se vymezuje. Pokusím se je tedy obejít a popsat ji skrze to, čím není a kde není obsažena, tj. v praxi kapitalizovaného umělce. Touto metodou chci čtenáře dovést k intuitivnímu vnímání Magie a vytvoření si citlivosti vůči ní a zároveň vytvoření jejího obrazu v představivosti, aby ji mohl chápat dříve než mu řeknu o Magii více v kapitole, která se jí věnuje přímo. Tímto

neobvyklým postupem se ve čtenáři pokouším zapnout poznávací mechanismy Magii vlastní a blízké.

From beneath, It devours

Otázka kterou si v této části textu pokládám je, jak vypadá nebo by vypadal svět v němž neexistuje Magie, nebo se z něj vytratila, podobně jako v seriálu Čarodějky. I přesto, že se otázka zdá zprvu neozodpověditelná, je možné se odpovědi dobrat skrze zkoumání jevů, kde Magii takovou, jakou ji popisují v tomto textu dále, nevidím.

V úvodu jsem jako hlavní tezi uvedla, že současné umění, stejně jako ostatní aspekty života a společnosti, jsou kapitalizované, tedy podlehly mechanismům kapitalismu a neoliberalismu a přijaly postupně a nenápadně za vlastní jejich principy fungování, přemýšlení, práce, cítění a celkově žití. V hyperbolickém přirovnání bych použila Baudrillardovu teorii simulacer znázorněnou v trilogii Matrix. Kapitalistický systém nás od útlého věku vychovává a přesvědčuje, že je 'normální' ráno vstát v sedm hodin, jít na osm a často i více hodin do práce, vrátit se večer a tento cyklus opakovat až do stáří a v podstatě nežít vůbec v přítomnosti, ale spíše pro budoucnost. Všechny aspekty života v tzv. vyspělých zemích a jejich ekonomikách se staly komoditou a předmětem komodifikace a naprostého odcizení, tak jak o tom píše Marx v Kapitálu a daleko aktualizovaněji se zaměřením na ženské pohlaví Silvia Federici v *Caliban and the Witch*. Předmětem mého zájmu v rámci zkoumání Magie je pak fakt, že výjimkou není ani svět umění a umělci.

Chci zde popsat projevy, které v současnosti utváří umělce jako kapitalizovaného pracovníka či producenta, jak popisuje srbská performerka Bojana Kunst v knize *Artist at Work. Proximity of Art and Capitalism*. V jádru této komodifikace umělecké práce ale i umělcova života, jak píše Kunst, je krize subjektivity, která je založená na její produkci a produkce subjektivity je pak v centru samotného kapitalismu.⁶ Je to jeho nejcennější komodita, která je základem pro vznik všech dalších komodit. V krizi subjektivity má člověk pocit, že náleží pouze sám sobě a žije autentický život, avšak to není možné, jelikož jeho prožívání, chování, sociální, osobní, intimní a běžný život jsou od jeho narození standardizované a homogenizované a autenticita tedy není příliš možná. Velmi významným nástrojem těchto mechanismů je jazyk, který vše

⁶ KUNST, Bojana. *Artist at Work, Proximity of Art and Capitalism*. London: Zero Books, 2015.

nazve 'normálním' a udržuje člověka v pocitu nutnosti setrvávat v této standardizované neautentické normalitě jako nástroji sociální kontroly, jak ji popisuje Michel Foucault. Tzv. *absolutní jazyk*, jak ho popisuje Federico Campagna je pak hlavním nástrojem udržování normality.⁷

„Radical consumption in art is a consequence of the crisis of the subject, or that of the need for the visibility of the subject's constitution and split nature.“⁸

Většina umělců a umělkyní tyto mechanismy v určité míře registruje, zaznamenává a zpracovává do kritických výstupů, avšak otázka je, jak velká část z nich si uvědomuje a kriticky nahlíží to, že umění obecně a jejich uměleckou praxi krize subjektivity, komodifikace, standardizace a celkově kapitalizace prostupuje úplně stejně jako ostatní oblasti společnosti a že v jejich umělecké praxi je internalizovaná kapitalistická standardizovaná produkce. Exploitace kapitalismem probíhá nejen na úrovni umění samotného, ale také umělcova života a práce. Umění a umělecká činnost se pak zařazuje mezi ostatní oblasti produkce a spolu s nimi pomáhá udržovat tento zaběhnutý kolos neměnný a stále v chodu.⁹ Umění, umělci a umělkyně jsou pak uvězněni v kapitalistických strukturách, *kde není Magie*.

Základním projevem internalizovaných kapitalistických mechanismů a struktur je umělecká tvorba orientovaná na trh a v souvislosti s tím hyperprodukce uměleckých výstupů. Jak jsem již nastínila výše, umělec či umělkyně se stává producentem, který vyrábí produkt a čím intenzivněji a frekventovaněji jej vyrábí, tím více ztrácí na autenticitě. Hyperprodukce zde není myšlena jen v rámci trhu ale i v rámci pořádání a zúčastňování se výstav, která je sice méně tržního charakteru, ale podobně jako na trhu se zvýšenou frekvencí často snižuje kvalita výstupů. Aby se umělec či umělkyně mohl do této fáze hyperprodukce a následného prodeje dostat, musí obvykle používat Instagram jako hlavní prezentační platformu. Zde si vytváří svůj veřejný obraz, buduje si svou individualitu, svoji značku a manifestuje zde své ego skrze své umění. Všechny tyto postupy jsou vysoce kapitalistického a tržního charakteru. Produkce subjektivity, jak o ní mluví Kunst má za následek právě silnou individualizaci jedinců. Na silné nezávislé a autonomní individualitě je postavena kapitalistická rétorika. Proces individualizace

⁷ CAMPAGNA, Federico. *Technic and magic: the reconstruction of reality*. London: Bloomsbury Academic, 2018. ISBN 1350044024.

⁸ KUNST, Bojana. *Artist at Work, Proximity of Art and Capitalism*. London: Zero Books, 2015.

⁹ tamtez

způsobuje odtržení a odcizení od sebe sama a od ostatních a vytváří další základní princip kapitalismu, a to je soutěž a soutěživost. V umění paradoxně, stejně jako v ostatních oborech, velmi přítomný mechanismus, který se projevuje skrze soutěže s uměním mezi nimiž je u nás nejvýraznější Cena Jindřicha Chalupeckého, jejíž finalisté však v posledních letech tento atribut kapitalizovaného umění reflektují a nesoutěží.

„Capitalist market demands from artists to be constantly visible and present and keep making inventive, personal, singular and individual artworks, Björnsonova aims to paradoxically compete with this hyper-production [...]“¹⁰

Další charakteristikou kapitalizovaného umělce, který navazuje na výše zmíněné, považují koncept umělce génia, který vznikl v renesanci po období středověku, kde autoři děl byli často anonymní, jelikož autorství nebylo podstatné. Dnešní podoba autorství a s tím spojeného umělce génia se ustavila na přelomu klasicismu a romantismu v 18. století¹¹, v období, které bylo ještě čerstvě poznamenáno hony na čarodějnice. Toto romantické pojetí předpokládá, že autor je garantem smyslu celého uměleckého díla a skrze něj předává svou jedinečnou geniální vizi, kterou získává díky privilegovanému přístupu tam kam ostatní vstup nemají (hlubiny inspirace). Z toho vyplývá i velmi privilegovaná pozice ve společnosti a implikace toho, že umělec je nad běžnými lidmi. Toto spojení autorství s určitým tipem geniality je dodnes velmi zlidovělé a slovo umělec je silně zatížené významem toho, kdo snáší shůry poznání světa.¹² V současné umělecké praxi je tento nesmyslný koncept stále živý, což je patrné především v ateliérech s těmi nejstaršími uměleckými disciplínami jako Malba a Socha, avšak v určité formě je přítomný i v jiných ateliérech a celkově tvorbě umělkyní a umělců. Takovými umělci jsou na české scéně například malíř Martin Lukáč nebo Marek Číhal. Událostí, která kapitalizaci umění manifestovala veřejně pak může být výstava Václava Stratila, v galerii bývalého šéfa exekutorského úřadu Roberta Runtáka.

Na jednu stranu není až tak překvapivé, že se kapitalizace promítá i do uměleckého světa, jelikož pro umělce, alespoň na české scéně není bez mechanismů kapitalismu možné přežít

¹⁰ BJÖRNSONOVA: *Artist Statement: Collective Björnsonova* [online]. 2020 [cit. 20.4.2021]. Dostupné z: <https://www.works.io/collective-Björnsonova/texts>

¹¹ BUDDEUS, Ondřej. *Podoby autorství*. [přednáška]. Praha: Textová laboratoř, 8. 3. 2021.

¹² BUDDEUS, Ondřej. *Podoby autorství*. [přednáška]. Praha: Textová laboratoř, 8. 3. 2021.

nebo bez vedlejší činnosti, která se u umělců, kteří si chtějí udržet kvalitu, stala nutnou. Ti, kteří cílí na to, žít se pouze svým uměním, musí udržovat neustálé tempo práce, přizpůsobit tomu svůj život, volný čas a jejich výstupy se pak nevědomě stávají komerčními produkty na základě poptávky. Někteří umělci si tyto mechanismy osvojí již na škole, což poukazuje na to, že kapitalizace pronikla i do struktur uměleckých škol. Studenti jsou v některých ateliérech, jako například na malbě na UMPRUM vedeni tak, aby co nejvíce produkovali a když se tak neděje vzniká jim nechuť k umění, ateliéru a škole. Tyto konkrétní principy popisuje například student ateliéru fotografie na UMPRUM Peter Kolářčík v podcastu *Na čom makáš?* Naštěstí kromě takových zastaralých ateliérů existují i jejich přesné protiklady, kde panuje volnost, lidskost, empatie a dává se prostor volnému rozvoji studenta. Takovými ateliéry jsou například na Akademii výtvarných umění Intermédia II vedené Kačou Olivovou a Darinou Alster, Malba III pod Jakubem Hoškem, Josefem Bolfem a Nik Timkovou nebo Malba II s Vladimírem Skreplem.

V této kapitole jsem se pokusila nastínit mechanismy, kde Magii nepozorují a záměrně nedávám za příklad a nerozebírám větší množství umělců, kteří kapitalizovanými autory jsou, jelikož to není předmětem práce. K pochopení Magie je důležité to, že Magie je sice alternativou, ale nevnímám ji jako bojovnou opozici a nechci se proto do hlubší konkrétní nepříjemné kritiky pouštět.

2. Magie

Fredericio Campagna popisuje Magii (u něj tzv. *Magic*) jako zrcadlově obrácený kosmologický systém k dominujícímu současnému, který nazývá *Technic* - (kapitalistická neoliberální hierarchizovaná společnost). Jeho kniha funguje jako zrcadlo, kde jmenuje pět hlavních charakteristik jak u *Technic*, tak u *Magic*. Jeho zevrubné rozebrání obou světů, které připomínají dva světy z populárního sci-fi seriálu *Stranger things* (jeden normální a druhý pokřivený *upside down*), je působivé a dá se říci, že zodpovídá všechny otázky a nejasnosti o Magii a autorovi se daří Magii polapit, rozebrat a popsat. Považuji jeho knihu za revoluční filosofický spis, avšak s Magií se pokusím zacházet odlišněji.

Magie je v mojí tezi něco neuchopitelného, co není možné pojmout stejným způsobem jako popis mechanismů k nimž je Magie alternativou. Magie má vlastní podstatu, pravidla a řád, ale stejně tak může být čímkoli pro kohokli, její možnosti interpretace jsou nekonečné a fluidní, a proto se také chci vyhnout snaze o jakékoli definování pojmu a nalezení ustáleného bytí, tedy toho, co Magie je. Pokud bych se o to snažila, jistě bych ke kloudnému závěru došla, ale zároveň by se vytratilo mnohé podstatné a především *nevyslovitelné*, jak to Campagna nazývá. Proto se zde znovu odkazuji k rhizomatické metodě, která umožňuje více *bytí* naráz a užívá nekonečnou spojku „*a...a...a...a*“. Můj popis Magie je tak mým návrhem, založeným na intuici a vlastní zkušenosti, který později podpořím v kapitole, kde se budu věnovat hledání Magie v tvorbě několika umělců a umělkyň a v současném umění celkově. V rámci této práce chci čtenáře dovést k zapnutí vlastní intuice a k probuzení jeho vlastní Magie na základě textu, tedy dovést ho k práci s Magií, protože to je způsob, který mu umožní ji nejlépe pochopit podle sebe, protože toto poznání bude plynout z jeho vnitřní zkušenosti. Naopak přímočarým definováním pojmu bych jen pokračovala v dominantně zaběhnutém systému a způsobu poznávání a získávání vědomostí skrze fakta.

Broken Open

„In the beginning was the Word.

No.

This is about the moment before the word, when everything inside you is broken open.

Words, together; multiple and multivalent, coming in a rush, sounding in a chorus, a force like a waterfall. A dam breaking. A difficult birth. “¹³

Magie v podobě zaklínadel a kouzel je sice tou nejznámější a nejstereotypnější podobou, zároveň poezie je Magii v jazyce vlastní a dokáže nejlépe vyjádřit konkrétní záměr a zároveň ponechává vždy část nedořečenou a s tím prostor pro vlastní interpretaci, což je Magii velmi blízké. Chápání Magie tak, jak ji známe z filmů a knih je příliš konkretizovaná ustálená podoba Magie, kterou nikdo nebere vážně a málokdo věří, že by se vyslovením zaklínadla ve formě poezie dala ovlivnit žitá realita. Avšak právě to vnímám jako jeden z prvních mylných mýtů s Magií spojených. „Magie je umění měnit vědomí pouhou vůlí. Magie je vůle a Magie je umění,“¹⁴ píše o Magii v *Dreaming the Dark* Starhawk a dále její podstatu a zároveň manifestaci popisuje jako *power from within*, nebo-li vnitřní sílu - sílu plynoucí zevnitř, díky které se opět můžeme propojit sami se sebou a tím pádem i se zemí ve symslu s přírodou a tedy s Magií. Zaklínadla v podobě poezie jsou pak konkrétním způsobem jak tuto vnitřní sílu, nebo-li vnitřní osobní Magii projevit do vnějšího světa a ovlivnit ho. Ne tak, že se vyslovením zaklínadla, které například má přivolat do života více štěstí a špatným událostem zamezit přístup, rázem v okamžiku vše změnit, ale tím, že formuli vyslovíme a necháme ji zaznít nahlas a tím působit, ovlivňujeme realitu právě v tom daném okamžiku uvnitř nás. Moderní věda by zde asi použila termín autosugesce, já s ním nesouhlasím, jelikož termín popírá ono nevyslovitelné působení vnitřní síly a energie, která když konkrétní formuli dokážeme vyslovit a včlenit do svého vědomí, změnit energii, kterou jsme předtím vysílali a špatné věci se nám začnou vyhýbat s čímž pracují i později jmenované umělkyně. Autosugesce implikuje klam, ale ten Magie nezná. Magie funguje na principu mnoho nevyslovitelného a volného.

¹³ SHIN, Sarah, and Rebecca TAMÁS. *SPELLS: 21st Century Occult Poetry*. Ignota Books, 2019. 9781999675905.

¹⁴ STARHAWK. *Dreaming the Dark: Magic, Sex and Politics*. Los Angeles: Beacon Press, 1997.

„Spells are poems; poetry is spelling. Spell-poems are vehicles of change that take us beyond the borders of the rational into a place where the right words can influence the universe.“¹⁵

V českém jazyce je poněkud problematické nalézt obstojný ekvivalent anglického slova *spell*, jelikož *zaklínadlo* konotuje více špatnou Magii, *kouzlo* zase něco stoprocentně neexistujícího a neuzemněného a vzletného. *Zaříkáadlo* je opět nevyhovující, jelikož se pojí především ke zvířatům, kde je zaříkavač vlastně jejich krotitel. Pak se ještě nabízí spojení *kouzelná* či *magická formule*, avšak to také nevyhovuje, jednak kvůli složení ze dvou dílů a slovo *formule* samotné znamená buď *vzorec*, *předpis* a nebo *předepsaný způsob vyjádření*¹⁶, a to se s charakterem Magie neslučuje, slova jako *vzorec* a *předpis* patří do světa k němuž je Magii alternativou. Naopak anglický výraz *spell*, který znamená také *hláskovat* není výše popsanými významy zatížený a sám o sobě znamená vyslovit něco, a to je přesně to, co se ve *spells* děje - vyslovení je ten základní akt, který může měnit vnější realitu tím, že zazní nejprve zevnitř a poté se dostane ven. K silnějšímu účinku v Magii se *spells* opakují, aby měly větší rezonanci.

„What a spell creates, as you speak it, is you: a sense of your power to create. A spell spells you.“¹⁷

Magie může tedy navrátit člověku jeho vnitřní sílu, nebo přesněji pomůže mu ji v sobě opět objevit a probudit a na základě ní ovlivnit svůj život a jakoukoli jeho činnost, včetně umění. S tím že hlavním činitelem změn zde není abstraktní vyšší síla shůry, ale lidská vůle a síla, činitelem je zde člověk a Magie mu pouze pomáhá, narozdíl například od křesťanství, které se

¹⁵ SHIN, Sarah, and Rebecca TAMÃS. *SPELLS: 21st Century Occult Poetry*. Ignota Books, 2019. 9781999675905.

¹⁶ SCS. ABZ. CZ Slovník cizích slov: *heslo formule* [online]. 2020 [cit. 20.4.2021]. Dostupné z <https://slovník-cizích-slov.abz.cz/web.php/slovo/formule>

¹⁷ SHIN, Sarah, and Rebecca TAMÃS. *SPELLS: 21st Century Occult Poetry*. Ignota Books, 2019. 9781999675905.

v historii stalo hlavním inkvizitorem Magie, která byla nebezpečná právě tím, že dávala a navracela moc obyčejným lidem, což bylo pro církve velmi nebezpečné.¹⁸

Přes pojetí Magie jako vnitřní sílu se dostávám k vyvrácení dalšího mýtu a tedy privilegovanosti Magie. Jelikož je Magie v každém člověku bez ohledu na jakékoli rasové, národnostní, sociální, genderové či ekonomické roviny, nemůže být ve své podstatě něčím privilegovaným, naopak *Magie je něco naprosto běžného, všudypřítomného a dostupného*. Každý člověk má svou osobní Magii a disponuje jí, čímž se Magie stává skvělým rovnostářským zrovnoprávňujícím nástrojem a hlasem všech marginalizovaných skupin. „Magie byla vždy pro vládnoucí skupinu něčím velmi znepokojujícím [...]“¹⁹ a stála ve stínu dominujícího sociálního, ekonomického a politického systému. Magie však, jak se ukazuje v současnosti, není stínem, ale spíše legitimní alternativou pro všechny, kdo odmítají zhoubné mechanismy či současný systém jako celek.

Magie privilegiem ani nemůže být, jelikož je to něco tak esenciálně spojeného se Zemí a s přírodou z níž vzešlo všechno, co tvoří svět. Starhawk o Magii mluví jako o *power from within*, čímž myslí nejen sílu zevnitř z nitra člověka, ale také sílu, která pochází zespoda, ze země čemuž odpovídá i název její knihy *Dreaming the Dark*, kde právě *Dark*, tedy tajemná temnota představuje přírodu a její síly.

„Yet power from within is the power of the low, the dark the earth; the power that arises from our blood, our lives and our passionate desire for each others flesh.“²⁰

Obě tyto síly jsou pak velmi propojené ne-li jednotné. Magie tedy pochází z přírody stejně jako člověk, a proto je s ní člověk v absolutním propojení, alespoň původně před příchodem kapitalismu tomu tak bylo. Na základě tohoto esenciálního propojení s přírodou v sobě Magie obsahuje jak hmotu, tak i duchovno nebo-li nehmotu, uzemněnost i transcendenci. Magie je tedy tzv. *uzemněné duchovno*²¹ a jen při propojení obou entit je možné ji v sobě probudit. To

¹⁸ FEDERICI, Silvia. *Caliban and the witch: women, the body and primitive accumulation*. Brooklyn: Autonomedia, 2017. ISBN 1570270597.

¹⁹ CAMPAGNA, Federico. *Technic and magic: the reconstruction of reality*. London: Bloomsbury Academic, 2018. ISBN 1350044024.

²⁰ STARHAWK. *Dreaming the Dark: Magic, Sex and Politics*. Los Angeles: Beacon Press, 1997.

²¹ ŽÁČKOVÁ, Stanislava. *Magie*. [přednáška]. Praha: Reiki terapie, 16. 4. 2021.

vyvrací i stereotypizovaný obraz Magie jako něčeho nehmotného, neviditelného a nadpřirozeného, Magie je naopak velmi *přirozená* a rozhodně nemá podobu hvězdného prachu nebo pouze oblaku energie. Energie je jí vlastní, Magie je síla, ale tato energie je obsažená zároveň ve hmotě, neexistuje jen mimo ni. Existuje na obou úrovních.

„Magic is life, magic is power and will. Magic is in bird's flight, in the movement of his wings; it seems to us as a mystery, splendor. People who are immersed in magic see magic and charm in everything.“²²

Čím víc je člověk v Magii a ve spojení sám se sebou, tím víc je i v životě, jelikož Magie je život. Naopak lidé žijící v kapitalistickém systému často ve skutečnosti své životy nežijí a odevzdávají svou přítomnost, zdroje a energii práci a naplňování vzorců daného systému, který jim říká, že život jim začne až ve chvíli, kdy jim skončí práce a dostanou se do důchodu. Kapitalismus pracuje pouze s budoucností a ne s přítomností, vše co člověk dělá je směřováno dopředu nikoli nyní a to je vlastně popření života, jelikož jediný okamžik, kdy je člověk doopravdy naživu, je přítomný okamžik, ne budoucnost, ani minulost.²³ V těchto souvislostech o práci mluví text *Fate work*, který je rozhovorem italské umělkyně Valentiny Desideri a teoretika Stefana Harneyho, který však budu více rozebírat později.

„Magic radiates powerfully through the whole body of individual human experience, filling it up to the very limits of being and thus enabling 'life' in the true sense of the word.“²⁴

²² tamtez

²³ DESIDERI, Valentina; HARNEY, Stefano: *Fate work: A conversation* [online]. Singapore Management University, 2013 [cit. 20.4.2021]. Dostupné z: https://library.net/document/zgr61l6q-fate-work-a-conversation.html?utm_source=seo_keyword_list

²⁴ CAMPAGNA, Federico. *Technic and magic: the reconstruction of reality*. London: Bloomsbury Academic, 2018. ISBN 1350044024.

Magie je ve své největší konkretizované a nejznámější manifestaci - v čarodějnictví silně spojena především s ženským pohlavím a se ženou. Jak píše výše, Magie je velmi propojena s přírodou a stejně tak jako ze země pochází život, tak u člověka pochází z ženy a „rození dětí byla vždy výhradně ženská záležitost.“²⁵ Až hony na čarodějnice ženy o tuto moc připravily, což byl i jeden z jejich hlavních účelů - připravit ženy o tuto moc, vložit ji do rukou mužům a ženy se náhle ocitly pod mocí mužských doktorů a svých manželů a jejich hlavním úkolem bylo rodit novou pracovní sílu, což představuje podobu primitivní akumulace kapitálu stejně jako zotročování původních obyvatel Afriky.²⁶

Magie je skrze čarodějnictví se ženami silně propojená. Zároveň to, že oběťmi vykonstruovaných obvinění při honech na čarodějnice byly pouze a výhradně ženy a ještě navíc pouze chudé ženy z běžného lidu,²⁷ vysvětluje i to, jak častým emancipačním prvkem se Magie dnes opět pro ženy stala. U nich se objevila jako emancipační síla jako první a rozšířila se v této podobě i na všechny ostatní marginalizované skupiny společnosti nebo skupiny s menšími právy než jakými disponuje bílý heterosexuální muž střední či vyšší třídy.

Dalším mýtem ve stereotypním vyobrazování Magie je, že se objevuje bílá a černá Magie, zpravidla ve všech pohádkách, seriálech, knihách i filmech. Magii bylo vnuceno dualistické vidění světa, které jí však není vlastní. Magie nedělí svět na dobrý a špatný, i přes její stereotypní prezentace v seriálech, Magie nepracuje s dualismem. Dualistické vidění světa, kde existuje dobro a nebe a proti tomu zlo a peklo je náboženský a především křesťanský vynález, který zjednodušuje vidění světa tak, aby zde musel být soudce, který rozhoduje, kdo je špatný a kdo zlý - v tomto případě církev. V tomto smyslu dualismus také velmi usnadnil hon na čarodějnice ve společnosti. Koncept zla a dobra rozděluje lidi od sebe a potažmo pak také společnost. Čarodějnice byly označovány jako služebnice Ďábla, tedy zla a jakmile dostaly tuto nálepku nikdo o nich již neuvažoval jinak a ani se za ně nikdo nikdy nepostavil až na pár výjimky.²⁸ Zlo se tedy začalo spojovat i více se ženským pohlavím a mohli bychom se dostat až k Evě a interpretaci ženy Biblí.

²⁵ FEDERICI, Silvia. *Caliban and the witch: women, the body and primitive accumulation*. Brooklyn: Autonomedia, 2017. ISBN 1570270597.

²⁶ tamtez

²⁷ tamtez

²⁸ tamtez

Proti dualismu se vymezují i Deleuze a Guattari když píšou o rhizomu, kde „[...] není nikdy možné předpokládat nějaký dualismus nebo dichotomii, a to ani v elementární podobě dobra a zla.“²⁹ Dichotomie dobra a zla předpokládá svět strukturovaný jednak hierarchicky a pak skrze protiklady a vidění světa se pak silně zjednodušuje. Magie naopak vnímá svět ve vší komplexnosti a celistvosti a dává prostor všemu. Podle této dualistické rétoriky by vlastně ono *dark* v knize Starhawk bylo zlo, jelikož zlo a stejně tak dobro má svou jasnou danou podobu - temnota, černá barva atd. a mohla by se podle toho za zlou považovat i sama příroda, jelikož příroda je ve své podstatě také temná, nelítostná, nepředvídatelná, naturalisticky ošklivá atd.

„iv. humility

i remember when humans were still trees. we wanted so much and hungered so hard. they promised us heaven. we strained for the stars. we would have swallowed them whole if we could. we forgot the language of the wind, the grace of stillness, forgot sun songs and rain songs and kinship with birds. we fall. we fall. we kneel, are kneeling. palms pressed to the ground, praying: let it not be too late to return to our roots.“³⁰

Kdyby Magie pracovala s dualismem šla by sama proti sobě, jelikož dualismus byl v době Osvícenství právě něco, co pomohlo po honech na čarodějnice vymýtit Magii skrze vyvrácení její existence jednak vědecky a jednak skrze oddělení těla a duše, jak to udělal Descartes (karteziánský dualismus). Nástup vědy, kterou dualismus podpořil měl za následek spolu s kapitalismem i oddělení člověka od přírody, což je pro fungování kapitalismu a jeho primární akumulaci kapitálu zásadní.³¹ V Magii jsou *tělo a duše* - hmota a nehmota stejně jako příroda s člověkem absolutně propojené, na tom je založená, takže nemůže pracovat dualismem v podobě černé a bílé Magie ani žádným jiným.

²⁹ DELEUZE, Gilles a Félix GUATTARI. *Tisíc plošin*. Vydání druhé. Přeložil Marie CARUCCIO CAPORALE. Praha: Herrmann, 2019. ISBN 9788087054635

³⁰ CHENG, Kai: *Witch's manifesto* [online]. 2021 [cit. 20.4.2021]. Dostupné z: <https://www.kabk.nl/storage/documents/SG/Kai-Cheng-Thom-the-witchs-manifesto.pdf>

³¹ FEDERICI, Silvia. *Caliban and the witch: women, the body and primitive accumulation*. Brooklyn: Autonomedia, 2017. ISBN 1570270597.

„We are done and undone by each other.“³²

Podobně jako je v Magii člověk propojený s přírodou a hmota s nehmotou, existuje zde propojení i na úrovni všech bytostí, takže nejen mezi člověkem a přírodou a tedy zvířaty, ale i mezi lidmi navzájem. V Magii neexistuje *individualita* či *individualismus*, což považují za kapitalismem přivlastněný koncept, ale spíše množství singularit propojených navzájem. V Magii všichni ovlivňujeme vše a všichni v sobě máme obsažené všechny ostatní, jak píše americká esejistka Anne Boyer.³³ Nikdy nejsme pouze jeden oddělený člověk - nezávislé individuum, kde slovo *individualita* znamená *vyhraněná osobnost* a implikuje oddělenost, ale *singularita*,³⁴ jak ji nazývá nekolektiv Björnsonova - tedy *jedinečná* a *výjimečná bytost*, která je jedinečná a zároveň absolutně propojená ve své podstatě s ostatními. Individualismus implikuje zodpovědnost pouze sama za sebe, propojené singularity v Magii naopak kolektivní vzájemnou zodpovědnost. Toto spolu s oddělením člověka od přírody souvisí i se současnou environmentální krizí, jejíž příčinou je právě kapitalismus s konceptem individualismu a odpojenosti a na to reaguje Magie s kolektivní vzájemnou zodpovědností v podobě iniciativ, hnutí a nového smýšlení o našem propojení s přírodou. Magii je tedy vlastní celistvost a propojenost, kde by se dalo říct, že v určitém rozměru jsme my obsaženi v ostatních a ostatní jsou obsaženi v nás.³⁵ Stejně pak tento princip platí i pro vše neživé, kde „je každá věc také vyjádřením všeho ostatního.“³⁶

„What philosophy often forgets is this: that few of us exist most of the time as just one person. This un-oneness can hurt, just like any oneness can hurt, too.“³⁷

³² BUTLER, Judith: *Undoing gender*. London: Ignota Books, 2019.

³³ BOYER, Anne: *The Undying: A Meditation on Modern Illness*. London: Routledge, 2004.

³⁴ BJÖRNSONOVA: *Artist Statement: Collective Björnsonova* [online]. 2020 [cit. 20.4.2021]. Dostupné z: <https://www.works.io/collective-Björnsonova/texts>

³⁵ tamtéž

³⁶ DESIDERI, Valentina; DA SILVA, Denise Ferreira: *A Conversation* [online]. 2015 [cit. 20.4.2021]. Dostupné z: <http://handreadingstudio.org/wp-content/uploads/2015/06/V-Dconversation.pdf>

³⁷ BOYER, Anne: *The Undying: A Meditation on Modern Illness*. London: Routledge, 2004.

„We move in and out of each other's holes or make new ones. We cut each other open, leave wasted bits of DNA around, leave shards of evolutionary codices discarded in our lovers and our mothers and our children. Many of us have bodies that other people have sometimes lived or died in, too.“³⁸

„Because the body is more than a frame. It is a vibration“³⁹

Na závěr této kapitoly chci znovu zopakovat, že i přes mou snahu Magii co nejvíce v souladu s její nevyslovitelností popsat, právě ona nevyslovitelnost nebo-li *ineffability*, jak ji nazývá Campagna, je u ní nejpodstatnější a jen díky ní může propůjčovat výše popsané vlastnosti. Můj popis je také výsledkem mých momentálních pocitů, myšlenek a zkoumání praktik současných umělkyň a umělců a rozhodně touto kapitolou neříkám, jaká Magie je a jaká není a neuzavírám další možnosti výkladu, což je další její specifikum - mnohost a nekonečnost jako v rhizomu. Napadá mě zde přirovnání ke komnatě nejvyšší potřeby v Harrym Potterovi, která se objevila přesně v podobě, v jaké ji člověk potřeboval a stejně tak vnímám i zde svůj popis Magie, tedy tak jak jsem ji já potřebovala momentálně popsat. Magie je tvárná, nemá ustálenou podobu ani formu a v tom je její síla a může být komukoli stejnou komnatou nejvyšší potřeby.

³⁸ BOYER, Anne: *The Undying: A Meditation on Modern Illness*. London: Routledge, 2004.

³⁹ SHIN, Sarah, and Rebecca TAMÁS. *SPELLS: 21st Century Occult Poetry*. Ignota Books, 2019. 9781999675905.

3. Pro-strategie v umění

Stejně jako je Magie prostorem a alternativou ke kapitalismu a neoliberalismu v politice, sociálních, genderových, rasových, enviromentálních a jakýchkoli dalších otázkách nerovnosti či nesprávného jednání, je novou možností, způsobem a cestou i v současném umění, jelikož i to dosáhlo poměrně vysokého stupně kapitalizace a sebekapitalizace. A vidím zde tedy v Magii, stejný potenciál osvobození od zatížených praktik a postupů v umění spolu s osvojením si Magie a jejím probuzením ve své umělecké praxi a tvorbě. Ze současného kapitalizovaného stavu, který z umělců dělá producenty a z umění produkty, vede cesta pouze skrze nástroje, které v tomto stavu nejsou k dispozici a nejsou využívány žádnými zaběhnutými kodifikovanými systémy v nichž žijeme. Kdybychom se současný stav a systém snažili změnit skrze nástroje tomuto systému vlastní, nikdy ho nezměníme, jen se budeme točit ve spirále hlouběji. Když se umění snaží kritizovat kapitalismus a jeho praktiky, tak neříkám že vždy, ale často tato kritika není funkční, jelikož využívá principy toho, co kritizuje a výstup se pak může zdát spíše nevědomě pokryteckým. Tento mechanismus funguje na velmi hlubokém a podvědomém principu.

Předkládám zde tezi, že právě Magie, tak jak ji zde popisuji, může představovat nezatíženou alternativu k existujícím kapitalizujícím mechanismům v současném umění. Navrhuji tak na základě Magie, která v tvorbě současných umělkyní a umělců již existuje a dostává se do popředí, což lze vidět minimálně hned ve dvou významných uměleckých událostech, a to v Ceně Jindřicha Chalupeckého, kde je letos nominovaný nekolektiv Björnsonova, v němž umělkyně pracují právě s určitými *anti-strategiemi* v umění a praktikami, které jdou proti kapitalizaci a naopak v duchu Magie. Druhým významným signálem je zastupování holandského pavilonu na Benátském Bienále 2022 multižánrovou umělkyní Melanie Bonajo, která pracuje podobným způsobem jako Björnsonova. Kromě toho Royal Academy of Arts v Hagu od podzimu 2020 pořádá cyklus přednášek nazvaný Wxtchcraft, kde přednášely Silvia Federici, Melanie Bonajo, Johana Hedva a mnoho dalších umělkyní, které pracují v těchto anti-strategiích a v duchu mnou popisované Magie. Bienále či Cena Jindřicha Chalupeckého představují sice institucionalizovanou podobu umění a patří do uměleckých struktur, které Magii spíše postrádají, avšak instituce jako takové jsou v kapitalistických společnostech tak ukotvené, že v současném stavu není možné je naprosto vynechat, ale začít měnit zevnitř, jak ve Fate work říká Valentina Desideri.

Výraz *anti-strategie* se mi zpočátku velmi zamlouval a přišel mi výstižný, jelikož strategie je něco kapitalismu vlastní a implikuje neustálé strategizování pro budoucnost s absencí žití v přítomnosti.⁴⁰ Avšak postupně jsem se rozhodla termín poněkud upravit a používat místo něho *pro-strategie*, jelikož předpona *-anti* znamená proti, což implikuje vymezování se nebo boj proti něčemu. Vymezení se a následný boj či *sabotáž*⁴¹ proti něčemu poškozujícímu jsou důležité a plně se s nimi ztotožňuji, ale myslím, že při uvažování o Magii jako nové alternativě v umění je vhodnější kladná předpona, kde není obsažen žádný konflikt a která si s sebou nenese zátěž v minulosti. Slovo strategie se touto kladnou předponou čistí od svých původních významů, aby mohlo přijmout nové.

„People don't believe in astrology but believe in money or time but they are same as magic or astrological inventions, only some are backed by institutions. Isn't capitalism just a pernicious magic trick? Isn't it maybe a curse that's been cast on us all to link time and money forever?“⁴²

V další části bych chtěla popsat tyto pro-strategie skrze tvorbu několika umělkyň v níž se objevují. Všechny pro-strategie jsou konkrétní manifestací Magie, jak ji v této práci popisují a fungují tedy na naprosto odlišných praktikách, principech a mechanismech než kapitalismus, neoliberalismus a patriarchát. Magie do umění vnáší nové možnosti tvorby umění, fungování v umělecké praxi a nové možnosti uvažování o umění a zároveň rozbíjí okovy toho starého.

Magie se v umění manifestuje skrze pro-strategie, které si vypůjčuje z různých již velmi starých oborů jako je čarodějnictví, astrologie, vykládání tarotů, věštění a ezoterické léčivé metody jako reiki nebo práce se sny. Magie se tedy manifestuje skrze obory, které se postupně od vědecké revoluce dostávaly více a více do pozadí a jež moderní věda pokládá za nelegitimní, nedůvěryhodné a hází na ně špatné světlo s pejorativními významy, jelikož nejsou založené na faktech a empirickém výzkumu a nejsou zaštitěné institucionálně a systémově. Nejsou

⁴⁰ DESIDERI, Valentina; HARNEY, Stefano: *Fate work: A conversation* [online]. Singapore Management University, 2013 [cit. 20.4.2021]. Dostupné z: https://library.net/document/zgr61l6q-fate-work-a-conversation.html?utm_source=seo_keyword_list

⁴¹ tamtez

⁴² HEDVA, Johanna. Johana Hedva lecture recording - KABK Studium Generale series Wxtch Craft [přednáška]. Hag: Royal Academy of Arts in Hague, 8.10. 2020. In: *Vimeo.com* [online]. [vid. 1. 4. 2021]. Záznam dostupný z: <https://vimeo.com/469085476>

legitimizované a standardizované a standardizovatelné. Nejsou uchopitelné, stejně jako Magie. Fungují na úplně jiných principech než jsou tzv. tvrdá fakta na nichž současný svět staví vědění. Avšak všechny tyto ezoterické metody jsou naprosto stejné jako matematika, fyzika nebo historie, jelikož všechny tyto vědy představují jazyk a astrologie je jen jiným jazykovým systémem než například kvantová mechanika, jak říká americká umělkyně Johana Hedva.⁴³ „Všechny tyto systémy člověk vynalezl, aby byl schopen přiřadit významy věcem a jevům na této planetě. A pro mě se jakýkoli systém, co přiřazuje význam, stává politickým, protože přiřazování významů *dává* moc.“⁴⁴

„I'd like to suggest we can really get into the guts how we really understand facts at all. How we decide collectively that system of meaning is real or not, and when we do decide these things, who does benefit? To what end?“⁴⁵

Magie už jen ze své nevyslovitelné podstaty nemůže fungovat na principech archivace, numerace, nominace, třídění, zařazování, standardizace a dalších nástrojů kapitalismu, a proto se v umění manifestuje skrze praktiky u kterých to též není možné. Všechny výše vyjmenované procesy mají za cíl danou věc pojmenovat a tak poznat, zařadit a poté standardizovat a určit jí její osud, který je pak neměnný a je jen jeden jediný. Jediný osud je výsledkem strategie a v umělecké práci a praxi má za následek osekání možností, kam se daná práce může vyvinout. Avšak existence pouze jednoho daného osudu je mylná, vždy zde existuje mnohonásobné množství osudů,⁴⁶ které užívání strategie znemožňuje. Základním prostorem pro Magii je přítomnost v níž umělkyně či umělec pracuje místo se strategií se záměrem, který umožňuje setrvání v přítomnosti z níž se může nekonečné množství osudů volně rozvíjet.⁴⁷ „Ve chvíli kdy vznikne úmysl něco udělat, předpokládáte, že onu věc už vlastně děláte, jen musíte přijít na to jak. Což také znamená, že neexistuje žádná špatná cesta děláním této věci[...]"⁴⁸ V

⁴³ HEDVA, Johana. Johana Hedva lecture recording - KABK Studium Generale series Wxth Craft [přednáška]. Hag: Royal Academy of Arts in Hague, 8.10. 2020. In: *Vimeo.com* [online]. [vid. 1. 4. 2021]. Záznam dostupný z: <https://vimeo.com/469085476>

⁴⁴ tamtez

⁴⁵ tamtez

⁴⁶ DESIDERI, Valentina; HARNEY, Stefano: *Fate work: A conversation* [online]. Singapore Management University, 2013 [cit. 20.4.2021]. Dostupné z: https://library.net/document/zgr61l6q-fate-work-a-conversation.html?utm_source=seo_keyword_list

⁴⁷ tamtez

⁴⁸ tamtez

konverzaci italské umělkyně Valentiny Desideri a teoretika Sefana Harneyho vzniká teorie *Fate work*, nebo-li osudové práce - práce s osudem v umění v níž odmítají užívání strategií a pracování na jednom předurčeném cíli pro budoucnost a na příkladu vykládání karet navrhuji alternativní praxi, tedy *Fate work*, která se v Magii stává stěžejní pro uměleckou práci. Nejde zde jen o proces vytváření díla jako takového - tedy nevytvářet si pevný plán, ale také o směřování umělecké praxe celkově - tedy nevytvářeni strategií například propagace nebo na trhu, jelikož se pak může stát, že tato strategie pak získá moc nad umělcem, který ji navrhnul a řídil se dle ní.

„Fate work needs time and space in order to happen. It needs those gaps between making decisions, between identifying what can be done, between doubting and changing. In a way it is about letting those spaces and times open up.“⁴⁹

Pro *Fate work* je velmi důležitý princip spolupodílení se a spolupráce, což vnímám jako další výrazný projev Magie v současném umění, kde se stále více setkáváme s autorskými dvojicemi či kolektivy jako je Björnsonova. Velmi časté jsou také kolektivní výstavy a různé spolupráce mezi umělci a umělkyněmi napříč konkrétními disciplínami. Princip kolaborace navazuje i na to, že v Magii neexistují individuality, ale *propojené singularity*⁵⁰ - všichni jsou obsaženi ve všech. Donna Haraway mluví o principu tzv. *becoming with*, tedy *stávání se společně s někým/něčím*, kde je důležitá právě spojka *with* nebo-li *s*, kde Haraway připomíná, že nikdy nestojíme a nejednáme jen sami za sebe ale jsme spojení s ostatními druhy na planetě.⁵¹ Podobně *Fate work* zmiňuje předložku *between*, tedy *mezi* v souvislosti s kolaborací.

Fungování umělce jako propojené singularity souvisí i s jiným typem autorství. Kapitalizované umění přispívá k budování umělce-génia a k budování výrazného ega skrze tvorbu. V umění, kde je Magie, je autor spíše mediátorem obsahu, který usiluje především o předání sdělení než o zvýraznění a zviditelnění vlastního ega. Existuje zde spousta poloh a nelze v určitém bodě říct, že je zde místo tvorby jako takové hlavní ega. Tvorba, která nemanifestuje ega umělce

⁴⁹ tamtéž

⁵⁰ BJÖRNSONOVA: *Artist Statement: Collective Björnsonova* [online]. 2020 [cit. 20.4.2021]. Dostupné z: <https://www.works.io/collective-Björnsonova/texts>

⁵¹ HARAWAY, Donna Jeanne. *Staying with the trouble: making kin in the Chthulucene*. Durham: Duke University Press, 2016. Experimental futures. ISBN 0822362244.

většinou nebývá repetitivní a vyvíjí se. Autorství se zde projevuje také svým fluidním, neukotveným charakterem, kdy se částečně rozpouští, což je typické právě pro kolektivy a celkově pro spolupráci.

Dalším bodem je jiná prezentace umění v rámci trhu s uměním. V Magii není umělcův hlavní záměr prodej umění a tedy ani jeho propagace jako produktu. Kolektiv Björnsonova mluví v tomto tématu ve své praxi jako o jisté neviditelnosti na trhu s uměním a fluidnosti v prezentaci.

„Healing is a political practice: if we understand that politics is how we organize life together, then we can question and formalize other kinds of ways, rules, practices and habits we partake in, and situate them in a context without institutionalizing or instrumentalizing them.“⁵²

Pro Magii a její konkrétní manifestaci čarodějnictví je vlastní i tzv. *healing practice* nebo-li léčitelská praxe, kterou však není myšleno jen léčení skrze bylinky a jiné přírodní metody, a proto zde užívám anglické spojení, které více odpovídá širšímu významu. Healing practice zahrnuje i léčení traumat ať již osobních či celospolečenských, kde zvláště v těch druhých má Magie velkou moc a sílu, což souvisí s tím, že je skrze čarodějnictví prostorem pro marginalizované skupiny a jejich hlasem. Tím, že jim umožní kolektivní vědomé prožívání a reflektování traumatu, směřuje zároveň k jeho léčení. Stejný jev lze najít i v tvorbě umělkyně, které zde rozebírám. Valentina Desideri společně s teoretičkou Denise Ferreirou da Silvou se společně takové praxi věnují skrze společná čtení v nichž vidí léčivý potenciál a vnímají ho jako „politickou praxi opětovného propojování interních a externích procesů na různých úrovních.“⁵³ Podobně Björnsonova pracuje s prvky kolektivní terapie ve společném snění nebo praktikování reiki, které však nazývají, stejně jako Desideri, *feiki*, jelikož léčivý potenciál spatřují především v praktikování díky čemuž se pak stává reálným a ne v odbornosti v dané metodě,⁵⁴ což navazuje na část práce, která pojednává o *spells* jež mají stejný potenciál.

⁵² DESIDERI, Valentina; DA SILVA, Denise Ferreira: *A Conversation* [online]. 2015 [cit. 20.4.2021].

⁵³ DESIDERI, Valentina; DA SILVA, Denise Ferreira: *A Conversation* [online]. 2015 [cit. 20.4.2021]. Dostupné z: <http://handreadingstudio.org/wp-content/uploads/2015/06/V-Dconversation.pdf>

⁵⁴ BJÖRNSONOVA. *Čosity?* [přednáška]. Praha: TIM Master Class: Björnsonova, 7. 4. 2021.

„Björnsonova is also a fictional character: a witch, a prostitute, a housekeeper, a stranger, an Eastern-European cleaning lady and a factory worker, a caretaker of the sick and she's a sick woman herself.“⁵⁵

Téměř všechny výše popsané principy má ve své tvorbě Björnsonova obsažené a byla také jedním z podnětů pro vznik práce v této podobě. Björnsonova sama sebe označuje za tzv. multi-body, nebo-li multi-tělo - jiný název pro kolektiv, který implikuje větší propojení a potlačení individualit ve prospěch singularit, jak se členky Björnsonovy nazývají. Multi-body tvoří umělkyně Nik Timková, Zuzana Žabková, Tamara Antonijevič, Lucie Kvočáková, Tanja Šljivar a Lucia Svoboda Mičíková.

Björnsonova je entita, která se vyskytuje všude a nikde zároveň, kdokoli může být její součástí a každý, kdo se účastní jejích akcí, tak do ní patří. Björnsonova se stále mění, rozšiřuje se a vytváří své vlastní světy, kam každého zve. Svými praktikami a způsoby uvažování o umění bojuje s patriarchátem, kapitalismem a vším systémově ustáleným a normalizovaným. Je to také queer feministická Marissa Cooper ve stavu melancholie (Melancholy of Marissa Cooper) nejčastěji vtělená do Nik Timkové a Zuzany Žabkové, tedy její party clubové alterego, které hraje vlastní dj sety a ovládá parket až do svítání druhého dne. Björnsonova i Marissa se stále objevují a stále znovu mizí a stávají se tedy neuchopitelnými pro umělecký trh a také jako nekolektiv jsou velice fluidní a sami si dávají otázku zda se mohou nazývat kolektivem,⁵⁶ což je i důvod proč se raději označují za nekolektiv. Užívání tohoto označení souvisí pak i s jiným pojetím autorství, jež je u nich postavené na propojených singularitách, které naprosto popírají model umělce-génia a autorství se snaží zčásti rozpustit, čímž vzniká ono multi-body.

„We come together led by a desire to re-shape how we want to work, not how we want to identify.“⁵⁷

⁵⁵ BJÖRNSONNOVA: *Artist Statement: Collective Björnsonova* [online]. 2020 [cit. 20.4.2021]. Dostupné z: <https://www.works.io/collective-Björnsonova/texts>

⁵⁶ tamtéž

⁵⁷ BJÖRNSONNOVA: *Artist Statement: Collective Björnsonova* [online]. 2020 [cit. 20.4.2021]. Dostupné z: <https://www.works.io/collective-Björnsonova/texts>

Přemýšlení nad prací se u Björnsonovy odvíjí od teorie *Fate work* - hlavní je zde tedy záměr a ne strategie, a proto umělkyně své praktiky nazývají anti-strategiemi a jejich postupy práce pocházejí z nejrůznějších oblastí, avšak mají společné to, že ani jedna tato anti-strategie není nic kodifikovaného, běžně užívaného či uznávaného. Jejich praktiky pochází z neprávem zneuznaných oborů jako je astrologie, reiki terapie, nauka o snech, věštění, terapie a čarodějnictví. Avšak nenakládají s nimi v jejich původní podobě, což ani není možné, jelikož za sebou nemají léta zkušeností a praxe s vykládáním tarotů, poskytováním reiki terapie či vytvářením astrologických grafů narození. A tak se uchylují k fakeovým podobám těchto jinak odborných praktik s tím, že už jen tím, že danou metodu dělají se ona a její účinek stávají reálnými. Celkově ve své tvorbě pracují hojně s fikcí, která v jejich pojetí umožňuje měnit věci v realitě už jen samotným provedením nebo pravidelným opakováním dané metody se stane rituálem, tedy každodenní realitou a stane se tedy reálnou i ve svých účincích. S rituálem pracují ve svých performance jako například v *Harvesting darkness*, kde v asi osmihodinové performance pracovaly s pojmem temnota, který nahlížely novým nestereotypizovaným způsobem skrze několik happeningů a čtení textů v různých částech Letné. Další fází byla pak trvající výstava v galerii FUTURA se stejným názvem.

Jejich způsob práce na projektu začíná většinou stavem, který nazývají *Bewitch - being with other witch*, tedy společnou vizí (common vision)⁵⁸, na základě níž vytváří myšlenkové mapy, astrologické grafy narození daného projektu a hrají si s tím, co je v danou chvíli nápadné, pracují s asociacemi v přítomném okamžiku (opět *Fate work* na nějž se i odkazují). Jejich praxí je také společné čtení poezie, novel, odborných knih, návodů, manifestů, které praktikují pravidelně jako projekt *Good night readers*. Jejich tvorba je postavena na velmi komplexním množství nejrůznější literatury z níž čerpají jak konkrétní praktiky, které si pak upravují podle sebe, tak teoretický základ pro jejich přemýšlení o umění a marginalizovaných společenských tématech a traumatech. S textem pak pracují v praktické rovině, kdy je jedním z jejich sebevyjádření psaný text nejrůznějšího neforemného a neformujícího charakteru. K výstavám si píší vlastní anotace v podobě surrealistických básní nebo pracují s textem jako s grafickým prvkem ve svých videích nebo instagramových příspěvcích.

⁵⁸ tamtéž

„Alien to ourselves, already embodying parasitical environments, we're messy complex systems, constantly in the work of doing and undoing ourselves.“⁵⁹

Pro Björnsonovu i Marissu je typické popírání modelu kapitalizovaného umělce i tím, že nepracují vždy s naprosto novými svébytnými projekty, ale naopak se ve jejich tvorbě objevuje recyklace vlastních děl a recyklace nalezených vizuálních a jiných materiálů obsahově velmi rozličného typu. Samy toto označují jako vytváření parazitických prostředí. Jejich kolážovitý způsob práce je vidět v jejich posledních projektech - DIY videích s názvem *TRANSIT CONNECT NEW DJ53*, která natočily, když v létě 2020 přejížděly evropské hranice. Video pracují právě s koláží v níž je obsažena práce s textem, amatérské záběry, screenshoty z mobilu, populární hudbou a amatérským voiceoverem. Video svou estetikou záměrně působí jako velmi amatérský počín z roku 2009, který velmi dobře funguje v deníkovém způsobu zaznamenávání. V práci Björnsonovy je absolutní míra autenticity obsahu i formy, což je zřejmě dané odmítnutím strategie a také tím, že kromě metody recyklace, seberecyklace a koláže pracují často s principem chyby jako něčím vítaným a přirozeným, co poskytuje prostor pro rozvinutí dalších možností.

LINDA STUPART

„I have a lot of fantasies about rescuing police horses <3. I think they're an important part of the revolution.“⁶⁰

Linda Stupart, jež se definuje non-binárně a jejími zájmeny jsou my/oni, což bude v textu respektováno, jsou známy tím, že ve své umělecké praxi velmi otevřeně, nahlas a radikálně svými performance, objekty a texty snášejí kritiku na patriarchální kapitalistickou společnost, a

⁵⁹ BJÖRNSONOVA: *Artist Statement: Collective Björnsonova* [online]. 2020 [cit. 20.4.2021]. Dostupné z: <https://www.works.io/collective-Björnsonova/texts>

⁶⁰ KAWITZKY, Felix: *The Lion, the Witches, the Moon, the Star, Death and the Devil: A six card interview with Linda Stupart* [online]. 2016 [cit. 20.4.2021]. Dostupné z: <https://artthrob.co.za/2016/06/30/the-lion-the-witches-the-moon-the-star-death-and-the-devil-a-six-card-interview-with-linda-stupart/ww>

to včetně projevů těchto ideologií v uměleckém prostředí. Ve své první výstavě *Who's Abject Now Bitch?* v galerii YOUNGBLACKMAN v Kapském městě kritizovali tamější uměleckou scénu, na níž se v té době objevovali především bílí mužští umělci. Výstavou způsobili poměrně silné rozvíření zdejších vod a majitel galerie je obvinil z toho, že jeho galerii zničili pověst.⁶¹ Text výstavy začínal takto:

„Oh, wow, you're letting me into your gallery. That's amazing! And you want me to do something slick that doesn't interrupt your space?“⁶²

Kromě institucionální kritiky pracují Stupart s demytizací známých umělců, kteří jsou pro ně prototypem umělce-génia a zpravidla jsou jimi bílí heterosexuální muži. Tuto kritiku provádí nejen skrze výstavy, ale i skrze psaný text, který je jim jako médium vlastní. Takto například kriticky dopodrobna rozebrali umělce Tino Sehgal, který vystavoval v Tate Modern v roce 2012 a v jehož tvorbě spatřovali množství falických symbolů a potvrzování západní kultury jako jediné správné.⁶³ Kromě těchto kritických textů Stupart pracují při psaní se synergií queer tematiky, feminismu a čarodějnictví a v tomto duchu vznikají jejich spells, které se zaměřují právě na odehnání a zneškodnění umělců jako je Sehgal nebo Richard Serra, jež jsou pro ně představiteli ideologií, které kritizují. Spells jsou pak součástí performance, jejich dalšího vlastního média, kde s nimi provádějí rituál v kombinaci s bylinkami. Každá spell je jakýmsi receptem jak navodit správné působení na vnější realitu, jak píše v kapitole o Magii. Jednou z těchto spells je například *„A SPELL TO BIND WHITE CIS MALE ARTISTS FROM GETTING RICH OFF APPROPRIATING QUEER AESTHETICS AND FEMININE ABJECTION.“⁶⁴* (Kouzlo ke svázání bílých heterosexuálních mužských umělců, kteří se obohacují na přivlastňování queer estetiky a ponižování žen). Spells jsou volně ke stažení na jejich webových stránkách a jsou také součástí jejich debutové sci-fi dystopické experimentální novely *Virus*, která vznikla spolu se stejnojmennou výstavou v galerii Arcadia Missa v roce 2016. Kniha je mnohvrstevnatým nelineárním příběhem, kde je virus ženského pohlaví a představuje entitu, která dokáže zničit předmět kritiky umělkyně a zachránit tak svět.

⁶¹ SCOTT, Izabella: *Linda Stupart: 'I'm interested in thinking about a world without men'* : *Studio international* [online]. 2017 [cit. 20.4.2021]. Dostupné z: <https://www.studiointernational.com/index.php/linda-stupart-interview>

⁶² tamtez

⁶³ STUPART, Linda: *holesprint2* [online]. 2013 [cit. 20.4.2021]. Dostupné z: <http://lindastupart.net/resources/holesprint2.pdf>

⁶⁴ STUPART, Linda: *Virus*. London: Arcadia Missa Publications, 2016.

„Every time a white man born a man cites a man born a man cites a man, every time a translucent male artist or academic or scientist references another pallid male academic, artist or scientist – in this most sterile shallow procreative model, she proliferates.“⁶⁵

Virus pro Stupart představuje kromě uměleckého díla také didaktickou příručku pro čarodějnice, které se chtějí od patriarchátu osvobodit, avšak Stupart se jako čarodějnice neoznačují.

VALENTINA DESIDERI a DENISE FERREIRA DA SILVA

„Healing, as much as art, is a praxis. It is something to do and it does something: it restores.“⁶⁶

Valentina Desideri ve své praxi zkoumá společně s teoretičkou a profesorkou Denise Ferreirou da Silvou umění jako léčebnou praxi v různých tematických rovinách a skrze více konkrétních praktik jimiž jsou politická terapie, fakeová terapie, vykládání tarotů, společné poetické čtení, reiki, léčivé rostliny nebo astrologie

O politické terapii mluví jako o „[...] praxi mezi dvěma lidmi, kteří se potýkají s problémy politické povahy a snaží se na základě toho vyvíjet nové způsoby vyjadřování se o politice a jejího dělání.“⁶⁷ Dva lidé představují pacienta a terapeuta, avšak jejich role jsou zaměnitelné.⁶⁸ Politická terapie je tedy zároveň i fake terapie, jelikož v běžné terapii tyto role zaměnit nelze. Jednou z těchto politických terapií je například zde často citovaný text Fate work, kde Desideri rozebírá se Stefanem Harneym mimo jiné i mechanismy revolucí a demonstrací jako politické terapie. V textu *Conversation*, který je přepisem rozhovoru mezi Desideri a da Silvou rozebírají i důvod, proč je jejich fakeová terapie potřebná: „Žijeme v iluzi toho, že jsme izolovaní, do sebe uzavření a sebou posedlí jednotlivci. Ale ve skutečnosti jsme propojení.“⁶⁹ Politická a vlastně jakákoli taková fake terapie navrácí člověka k propojení

⁶⁵ STUPART, Linda: *Virus*. London: Arcadia Missa Publications, 2016.

⁶⁶ DESIDERI, Valentina: *Sensing Salon: Artspeak*. [online]. 2020 [cit. 20.4.2021]. Dostupné z: <https://artspeak.ca/valentina-desideri/>

⁶⁷ DESIDERI, Valentina: *Three artists walk into the bar*. [online]. 2012 [cit. 20.4.2021]. Dostupné z: <https://www.threeartistswalkintoabar.com/artists/valentina-desideri/>

⁶⁸ tamtez

⁶⁹ DESIDERI, Valentina; DA SILVA, Denise Ferreira: *A Conversation* [online]. 2015 [cit. 20.4.2021]. Dostupné

a vyléčení se z traumatu.

Další metodou vyvinutou těmito dvěma umělkyněmi je tzv. poetické čtení (poethical reading) které je pro ně dalším druhem terapie. Nad poetickým čtením přemýšlí Desideri s da Silvou jako nad nástrojem, který umožňuje volnou interpretaci a uchopení tématu díky tomu, že v této praxi není možné dojít k definitivnímu závěru o daném tématu ani získat jeho definici. Je to pro ně také „[...] způsob, jak opět vyvolat či aktualizovat spojení.“⁷⁰ Ve stejném duchu se společnému čtení věnují i členky nekolectivu Björnsonova. Poetické čtení však nezahrnuje pouze čtení v běžném slova smyslu, ale také čtení vykládaných tarotů nebo astrologie. V rámci celoročního cyklu Wxtchcraft pod Royal Academy of Arts v Hagu měly Desideri s da Silvou přednášku, kterou celou vedly skrze vykládané taroty a jejich interpretaci.

„Every reading exposes possibilities, reveals blockages, and shifts perspectives.“⁷¹

Desideri také spolorganizuje Performing Arts Forum (PAF), platformu pro setkávání umělců a umělkyně, teoretiků a teoretiček a všech, kdo se zajímají o múzická umění, performance, literaturu, alternativní a fakeové terapie, hudbu a vizuální umění.⁷² Jeho ekvivalentem je český festival PAF (Přehlídka animovaného filmu a současného umění) v Olomouci. V rámci této platformy vznikl i projekt *The Sensing Salon*, který na festivalu provozuje Desideri společně s da Silvou a který se právě věnuje praktikám umění jako léčebné praxe. Každý rok se zde probírá jedna léčebná metoda po dobu čtyř dní trvání festivalu. Minulý rok se salon zabýval astrologií a rok předtím reiki. Jednotlivá sezení pak probíhají formou workshopu a přednášky a rozšiřují znalost o dané metodě mezi další umělce a umělkyně, kteří je pak mohou začít ve své praxi využívat.⁷³

z: <http://handreadingstudio.org/wp-content/uploads/2015/06/V-Dconversation.pdf>

⁷⁰ tamtez

⁷¹ DESIDERI, Valentina; DA SILVA, Denise Ferreira: *Lecture introduction: Royal Academy of Art* [online]. 2020 [cit. 20.4.2021]. Dostupné z: <https://www.kabk.nl/agenda/online-studium-generale-lecture-denise-ferreira-da-silva-valentina-desideri>

⁷² RITSEMA, Jan: *Basic information about PAF* [online]. 2019 [cit. 20.4.2021]. Dostupné z: <http://www.pa-f.net/basics>

⁷³ DESIDERI, Valentina: *The Sensing Salon: Experiments in Entangled Existence* [online]. 2020 [cit. 20.4.2021]. Dostupné z: <http://www.pa-f.net/node/25144>

„For me being a witch means being in a respectful relationship with the energies and forces of the natural and supernatural worlds, particularly with those that we can't measure with existing systems of meaning. A witch to me is always someone without institutional power.“⁷⁴

Johana Hedva je americká multižánrová umělkyně, která pracuje s uměním jako terapií a arteterapií, kdy jsou obě tyto praxe považované za něco méněcenného ve světě umění. Avšak Hedva razí myšlenku, že jsou naprosto legitimním a rovnocenným uměleckým vyjádřením. Tento způsob jejího přemýšlení nad uměním je silně ovlivněný její vlastní fyzickou a duševní chorobou, díky které se ke studiu umění na californské CalArts dostala. Hedva trpí endometriózou, což je nemoc velmi spojená s ženstvím a ženskou podstatou a Hedva z ní vychází ve všech svých uměleckých počinech. Mezi její praxi patří performance, experimentální hudba a psaní, astrologie a čarodějnictví. Sama byla vychovaná dvěma čarodějnicemi a má k magii silný vztah a zároveň má i bohatý teoretický základ o všech těchto praktikách.

Vydala již dvě knihy a několik textů z nichž je nejprogresivnější *Sick Woman Theory* v němž skrze svůj stav odkrývá mechanismy kapitalismu a patriarchátu přes popis stavu bytí v nemoci a především nemoci z ženské perspektivy. Poměrně krátký text je výstižnou a komplexní studií internalizovaných odosobněných mechanismů ideologie nejen v systému zdravotnictví ale i na osobní úrovni ve společnosti, což jen zhoršuje stigma ženy, která je nemocná. Text se odehrává na pozadí demonstrace, takže Hedva zde rozebírá i politické rasové otázky.

Další dvě knihy jsou více beletristického charakteru a jsou kompilacemi básní, povídek, lyriky a deníkových záznamů, kde stojí za zmínku například text *Everything Is Erotic Therefore Everything Is Exhausting*, který vznikl v průběhu stejnojmenné performance a vyjmenovává náhodné předměty, věci, jídlo, pocity, situace a prostředí, které mají pro Hedvu

⁷⁴ HEDVA, Johanna. Johana Hedva lecture recording - KABK Studium Generale series Wxth Craft [přednáška]. Hag: Royal Academy of Arts in Hague, 8.10. 2020. In: *Vimeo.com* [online]. [vid. 1. 4. 2021]. Záznam dostupný z: <https://vimeo.com/469085476>

erotický podtext.

„Waiting a long time, especially for something you really want.

Wasp nests.

Watching a meteor shower from the back of a pickup truck, parked in the woods.

Watching someone, when they don't know you're watching them, or when their face twitches strangely and you know they are about to cry, maybe before they know it.

The water the mozzarella lives in.

*Waves.*⁷⁵

Její texty jsou mnohvrstevnaté, což je patrné nejvíce v její poslední knize *Minerva and the Miscarriage of the Brain*, kde píše o své umělecké praxi a i o umění. Například nahrazuje ve spojení *art space* slovo *space*, tedy prostor za *place*, protože prostor pro ni znamená něco neurčitého a prázdného a místo naopak něco adresného a stejně tak mění termín *site-specific* na *site-responsive*, jelikož druhá varianta implikuje interakci a konverzaci.

Hedva má umělecký základ především v performance, které se věnovala při studiích, kdy vytvořila komplexní cyklus nového pojetí řeckého dramatu *The Greek Cycle*, které s herci performovala na různých místech po Los Angeles. Kromě výtvarného umění se věnuje také experimentální hudbě a v roce 2020 vydala své debutové album *Black Moon Lilith in Pisces in the 4th House*. Ve skladbách používá svůj hlas experimentálním způsobem, kdy se spíše podobá dlouhému nářku nežli zpěvu.

Praxi, které se věnuje i profesionálně je vytváření astrologických grafů pro klienty. Hedva astrologii považuje za rovnocennou matematice či fyzice zřejmě i z pozice bývalé studentky kvantové mechaniky.

⁷⁵ HEDVA, Johana, *Minerva and the Miscarriage of the Brain*. Los Angeles: Wolfman Books / Sming Sming Books, 2020

Kromě výše jmenovaných umělkyní bych v českém prostředí ráda zmínila Darinu Alster, která již v roce 2007 pracovala s podobnými tématy ve svých performance nebo její ateliérovou kolegyni Kaču Olivovou, která magickými praktikami vypráví o mateřství a tělesnosti a dekonstruuje standardy kapitalismu na této úrovni. Z mladší generace podobným způsobem tvoří své projekty Marie Lukáčová, která pracuje v duchu stejných praktik, když například užívá amatérský rap ve svých videích společně s animací a věnuje se Magii v souvislosti s kapitalismem.

(Závěr)

all i touch

i change and all i touch

*changes me*⁷⁶

Mým záměrem bylo napsat práci, která bude nejen o Magii co nejkomplexněji, však vždy subjektivně vypovídat, ale nechat ji i určitým způsobem prostoupit skrze text, aby došlo k pochopení všeho, co v práci píše a určitému osobnímu pocítění Magie. Magii vnímám jako reálnou alternativu k hegemonii kapitalismu, neoliberalismu a patriarchátu. Myslím, že tyto tak hluboce zakořeněné ideologie nemohou zmizet samy od sebe nebo být postupně vymýceny stejnými prostředky, jakými se manifestují a uplatňují moc. Magie poskytuje nové neprobádané pole, které může být vším, čím ho potřebuje kdokoli, kdo se chce z těchto struktur vymanit, mít.

V práci mě zajímalo zda je možné zbavit Magii stereotypizovaných a ustálených podob a také jestli je reálné pracovat s neustáleným významem slova a pojmu a uspět v jeho popisu a zprostředkování čtenáři. Princip nezařaditelnosti a částečné neuchopitelnosti vnímám jako jeden ze základních nástrojů pro odolání a nepřijetí kritizovaných ideologií a jejich mechanismů, které svou moc uplatňují právě na základě schopnosti vše zařadit pojmenovat a tím ovládnout.

Text pro mě byl experimentem skrze který jsem se snažila pochopit, co je Magie, jak funguje na osobní úrovni a jak na celospolečenské a myslím, že základním krokem pro pochopení Magie v celospolečenské dynamice je důležité nejprve uchopit či zachytit přítomnost Magie na osobní úrovni. To pozoruji v pracích rozebíraných umělkyň, a proto jsem je do práce také zařadila a vidím v nich zajímavý širší a přenositelný potenciál. Samozřejmě nejsou zdaleka jediné, podobnou Magii vidím určitě například v práci Marie Lukáčové nebo BCAA systému a mnoha dalších. Přenositelný potenciál pak spatřuji ve schopnosti změnit fungování institucí a uměleckých institucí zevnitř. V pracích vybraných umělkyň lze pozorovat rozdílné přístupy -

⁷⁶ CHENG, Kai: *Witch's manifesto* [online]. 2021 [cit. 20.4.2021]. Dostupné z: <https://www.kabk.nl/storage/documents/SG/Kai-Cheng-Thom-the-witchs-manifesto.pdf>

Desideri společně s Hedvou upřednostňují terapeutický potenciál Magie. Linda Stupart naopak pracuje s Magií více asertivně a provokativně. Myslím, že oba tyto přístupy jsou potřebné a každý se snaží měnit situaci z jiné strany, čímž vzniká možná nevědomá spolupráce. Oba druhy přinášejí jinou Magii, avšak jak jsem již psala výše, Magie je specifická tím, že je každému tím, co zrovna v daný moment vyžaduje a tak chápu i odlišné přístupy u umělkyní.

Silnou motivací pro napsání této práce byl můj osobní motiv, a to dopátrat se Magie sama u sebe a na základě úspěchu či neúspěchu včlenit Magii i do své umělecké praxe a mířit tak na vytvoření bakalářské praktické práce v tomto duchu. V současné době mám pocit, že jsem byla úspěšná, což se v průběhu načítání citované literatury a přemýšlení o Magii projevilo i v mé práci, která se velmi uvolnila. Práce pro mě byla i jakousi fake terapií, skrze níž jsem začala rozpoznávat toxické vložené mechanismy.

Nakonec chci dodat, že samozřejmě Magie není jedinou možnou alternativou k patologickým hegemoniím, je jich, jak píše Desideri ve Fate work, nekonečně mnoho a já jsem ráda, že jsem jeden z nich mohla popsat v této práci a předat ho nějakým způsobem dál.

Bibliografie

Knižní zdroje:

BOYER, Anne: *The Undying: A Meditation on Modern Illness*. London: Routledge, 2004.

BUTLER, Judith: *Undoing gender*. London: Ignota Books, 2019.

CAMPAGNA, Federico. *Technic and magic: the reconstruction of reality*. London: Bloomsbury Academic, 2018. ISBN 1350044024.

DELEUZE, Gilles a Félix GUATTARI. *Tisíc plošin*. Vydání druhé. Přeložil Marie CARUCCIO CAPORALE. Praha: Herrmann, 2019. ISBN 9788087054635.

FEDERICI, Silvia. *Caliban and the witch: women, the body and primitive accumulation*. Brooklyn: Autonomedia, 2017. ISBN 1570270597.

FEDERICI, Silvia. *Witches-Witch-Hunting, and Women*. San Francisco: PM Press, 2018.

HARAWAY, Donna Jeanne. *Staying with the trouble: making kin in the Chthulucene*. Durham: Duke University Press, 2016. Experimental futures. ISBN 0822362244.

HEDVA, Johana, *Minerva and the Miscarriage of the Brain*. Los Angeles: Wolfman Books / Sming Sming Books, 2020

KUNST, Bojana. *Artist at Work, Proximity of Art and Capitalism*. London: Zero Books, 2015.

SHIN, Sarah, and Rebecca TAMÃS. *SPELLS: 21st Century Occult Poetry*. Ignota Books, 2019. 9781999675905.

STARHAWK. *Dreaming the Dark: Magic, Sex and Politics*. Los Angeles: Beacon Press, 1997.

SONTAG, Susan. *Illness as Metaphor and AIDS and Its Metaphors (Penguin Modern Classics)*. Penguin Classics, 2002. 9780141187129.

STUPART, Linda: *Virus*. London: Arcadia Missa Publications, 2016.

Elektronické zdroje:

BJÖRNSONNOVA: *Artist Statement: Collective Björnsonova* [online]. 2020 [cit. 20.4.2021].

Dostupné z: <https://www.works.io/collective-bjornsonova/texts>

HEDVA, Johana. *Sick Woman Theory* [online]. Los Angeles, 2015 [cit. 20.4.2021]. Dostupné z: https://johannahedva.com/SickWomanTheory_Hedva_2020.pdf

DESIDERI, Valentina; HARNEY, Stefano: *Fate work: A conversation* [online]. Singapore Management University, 2013 [cit. 20.4.2021]. Dostupné z: https://1library.net/document/zgr6116q-fate-work-a-conversation.html?utm_source=seo_keyword_list

DESIDERI, Valentina; DA SILVA, Denise Ferreira: *A Conversation* [online]. 2015 [cit. 20.4.2021]. Dostupné z: <http://handreadingstudio.org/wp-content/uploads/2015/06/V-Dconversation.pdf>

HEDVA, Johana. *Sick Woman Theory* [online]. Los Angeles, 2015 [cit. 20.4.2021]. Dostupné z: https://johannahedva.com/SickWomanTheory_Hedva_2020.pdf

CHENG, Kai: *Witch's manifesto* [online]. 2021 [cit. 20.4.2021]. Dostupné z: <https://www.kabk.nl/storage/documents/SG/Kai-Cheng-Thom-the-witchs-manifesto.pdf>

STUPART, Linda: *holesprint2* [online]. 2013 [cit. 20.4.2021]. Dostupné z: <http://lindastupart.net/resources/holesprint2.pdf>

Online články:

DESIDERI, Valentina: *Sensing Salon: Artspeak*. Dostupné z: <https://artspeak.ca/valentina-desideri/>

DESIDERI, Valentina: *Three artists walk into the bar*. [online]. 2012 [cit. 20.4.2021]. Dostupné z: <https://www.threeartistswalkintoabar.com/artists/valentina-desideri/>

DESIDERI, Valentina; DA SILVA, Denise Ferreira: *Lecture introduction: Royal Academy of Art* [online]. 2020 [cit. 20.4.2021]. Dostupné z: <https://www.kabk.nl/agenda/online-studium-generale-lecture-denise-ferreira-da-silva-valentina-desideri>

GIPSON, Ferrence: *Art matters podcast: the art history of witches: Art UK* [online]. 2019 [cit. 20.4.2021]. Dostupné z: <https://artuk.org/discover/stories/art-matters-podcast-the-art-history-of-witches>

KAWITZKY, Felix: *The Lion, the Witches, the Moon, the Star, Death and the Devil: A six card interview with Linda Stupart: Arthrob* [online]. 2016 [cit. 20.4.2021]. Dostupné z: <https://arthrob.co.za/2016/06/30/the-lion-the-witches-the-moon-the-star-death-and-the-devil-a-six-card-interview-with-linda-stupart/ww>

SCOTT, Izabella: *Linda Stupart: 'I'm interested in thinking about a world without men' : Studio international* [online]. 2017 [cit. 20.4.2021]. Dostupné z: <https://www.studiointernational.com/index.php/linda-stupart-interview>

RITSEMA, Jan: *Basic information about PAF* [online]. 2019 [cit. 20.4.2021]. Dostupné z: <http://www.pa-f.net/basics>

DESIDERI, Valentina: *The Sensing Salon: Experiments in Entangled Existence* [online]. 2020 [cit. 20.4.2021]. Dostupné z: <http://www.pa-f.net/node/25144>

SCS. ABZ. CZ Slovník cizích slov: *heslo formule* [online]. 2020 [cit. 20.4.2021]. Dostupné z <https://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/formule>

Videa:

HEDVA, Johanna. Johana Hedva lecture recording - KABK Studium Generale series Wxtch Craft [přednáška]. Haag: Royal Academy of Arts in Hague, 8.10. 2020. In: *Vimeo.com* [online]. [vid. 1. 4. 2021]. Záznam dostupný z: <https://vimeo.com/469085476>

Přednášky:

BUDDEUS, Ondřej. *Podoby autorství*. [přednáška]. Praha: předmět Textová laboratoř, 8. 3. 2021.

ŽÁČKOVÁ, Stanislava. *Magie*. [přednáška]. Praha: Reiki terapie, 16. 4. 2021.

BJÖRNSONOVÁ. *Čosity?* [přednáška]. Praha: TIM Master Class: bjornsonova, 7. 4. 2021.